

LJUBA POPOVIC
stubovi

giacomo scotti

JUGOSLAVENSKI PESNICI TALIJANSKOG JEZIKA

Od Rijeke do Kopra, preko Pule, Vodnjana, Rovinja, Poreča, Vrsara, Galižane, Novigrada, Bujana, Umaga, Izole i Pirana — nastanjujući priobalni pojas Istre — danas otprilike trideset i pet hiljada Talijana živi i djeluje u Jugoslaviji zajedno sa Hrvatima i Slovencima s ove i one strane rijeke Dragonje. Zahvaljujući zajedničkoj dugogodišnjoj borbi protiv imperijalizma i fašizma u toku posljednjih sedamdeset godina a posebno protiv nacifazizma u drugom svjetskom ratu i pobjedonosnoj socijalističkoj revoluciji, zbrisani su zauvijek u ovim krajevima „između Krasa i talasa“ tragovi daleke prošlosti, koja je značila podvojenost, irendentizam, mržnju. Stvoreno je na djelima bratstvo i jedinstvo: u ribarskim i poljoprivrednim radnim zajednicama, u tvornicama i poduzećima, u redakcijama i kulturno-umjetničkim duštvima, u masovnim organizacijama i kućnim savjetima, na daskama kazališta i u svakodnevnim prijateljskim susretima, u mladačlačkoj ljubavi i u mijesovitim brakovima.

Zahvaljujući postojanju socijalističkog društva i socijalističkih društvenih odnosa, jugoslavenski Talijani imaju danas vrlo razvijenu mrežu osmogodišnjih škola, gimnazije, klubove kulture u svim centrima i selima, te pjevačke zborove, dramske skupine, muzičko-folklorne ansamble itd. pa — time — nesmetane mogućnosti razvoja materijalnog i duhovnog života, vlastite kulture, koja se stvara na talijanskom jeziku ali je socijalistička, dakle jugoslavenska, po sadržaju. Jezik je sredstvo, bitno je da se osjećamo, da radimo i djelujemo kao Jugoslaveni.

Išena ikakve ranije tradicije, javila se tokom posljednjih godina unutar talijanske etničke grupe skupina pisaca koja je stvorila oko sebe maleni no svojevrsni književni svijet. Organizam koji rukovodi, podstiče i koordinira književnu i uopće kulturnu djelatnost jugoslavenskih Talijana je Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume. Taj je Savez Talijana Istre i Rijeke nastao u toku narodnooslobodilačke borbe, 1944. godine, kod Labina. Dakle djeluje preko dvadeset godina. Književnici talijanske etničke skupine duguju ovoj organizaciji postignutu afirmaciju pomoću raznoraznih skupova, simpoziona, festivala, smotri, izložbi, listova, časopisa. Upravo na stranicama časopisa na talijanskom jeziku mladi su književnici objavili i objavljuju svoje radove: eseje, pripovijetke, kratke romane, dramska djela, pjesme. Tako je posredstvom petnaestogodišnjeg „PANORAMA“ nastao tradicionalni književni natječaj za najbolja pjesnička ostva-

renja; konkurs za poeziju ima već jedanaest godina života. Zahvaljujući njemu radnici, studenti, već afirmirani ili potencijalni književnici, izražavaju u stihovima „svoju skrivenu nutrinu, osećaje života i intimu“. Imena prisutna danas na polju književnog stvaralaštva talijanske narodnosti u Jugoslaviji dokazuju jedno relativno veliko kulturno bogatstvo. U širim, jugoslavenskim pa i međunarodnim razmjerima, književnost Talijana u našoj zemlji bila je do sada poznata po imenima i knjigama Osvalda Ramousa i Erosa Sekvija, koji su se afirmirali u prozi i u poeziji. Oni pripadaju takozvanoj „starijoj“ generaciji (ova dva imena su i jedina u geografiji književne tradicije jugoslavenskih Talijana između dva rata). Istoj generaciji pripada i Lucifero Martini (rođen 1916), koji se javljao pjesmama još 1935. godine, ali se tek u poslijeratnom periodu afirmirao kao pripovjedač i pjesnik. U istom periodu javlja se međutim plejada novih imena, mladih snaga, ljudi koji duguju vlastiti književni razvitak isključivo ovoj našoj sredini, ambijentu, podneblju, zemlji. I premda njihova ostvarenja nisu dostigla literarni nivo onih Sekvija i Ramousa, oni vrlo aktivno djeluju već deset-petnaest godina u mikrokozmu talijanske „manjine“. Na žalost, osim rijetkih iznimaka, malo su poznati ili su potpuno nepoznati van djelokruga etničke grupe kojoj po jeziku pripadaju. Uzrok: odsustvo bilo kakve izdavačke djelatnosti ako se izuzme izdavanje školskih udžbenika. Tako se događalo da pojedini naši pjesnici koji pišu na talijanskom jeziku imaju objavljene zbirke samo zbog toga što su ih izdali izdavači u Italiji! Drugi pak pribjegavaju vlastitim izdanjima.

Jugoslavenski književnici talijanskog jezika (tri su člana Saveza književnika Jugoslavije) njeguju, kako sam već negdje spomenuo, sve odlike literarnog izraza. Isključivo prozu pišu danas Annio Pellizzer i Giordano Paliaga iz Rovinja, Oscar Sudol i Ennio Opassi iz Kopra, Valerio Zappia, Paolo Letis i Mario Schiavato iz Rijeke. Od svih se najviše ističe kvantitetom i kvalitetom proznih tekstova (pripovijetke, romani, drame) temperamentni Schiavato, koji je preveden i na srpskohrvatski (u Novom Sadu) i na makedonski jezik. Cijenjenica je, međutim, da je lirika jedna od bitnijih obilježja književnog svijeta naših Talijana a pjesnici su najaktivniji, najplodniji, te daju danas najvrjedniji počet književnog stvaralaštva talijanske narodnosti u Istri i Rijeci. Jedna se grupa pjesnika pot-

puno kristalizirala i oblikovala je u posljednjem deceniju panoramu poezije jugoslavenskih Talijana. U toj su grupi Lucifero Martini, Mario Cocchietto, Umberto Matteoni, Silvano Sau i neki drugi (bez lažne skromnosti i sebe mogu tu svrstati), raznimite profesija ali ujedinjeni u ljubavi prema poeziji. Njihova ostvarenja različite su vrijednosti i nejednakog opsega, ali je ipak važno da se istakne širina jednog ovakvog pjesničkog vala unutar jedne manjinske nacionalnosti. „Spustimo li ovaj stvaralački zamac na tle čiste, estetičke vrijednosti pojedine pjesničke grupe — pisao je nedavno Lucifero Martini — čini mi se da će biti najsretnije podijeliti ostvarenja u dvije grupe. U prvoj grupi imamo stvaraoca koji su svoj pjesnički svijet i izraz već dobro uobličili, učinili neponovljivo svojim, i koji iz godine u godinu sve snažnije privlače pažnju kulturne javnosti svojim knjigama (vrlo često u vlastitom izdanju) i objavljivanjima... U drugoj, znatno brojnijoj grupi činitelja ovoga pjesničkog vala nalaze se vrlo mlade i stoga još neoformirane snage, mada se nemoguće govoriti o početnicima, koje snage djeluju i stvaraju u okviru postojećih školskih literarnih sekcija i znače onu zlatnu pozadinu iz koje će, vremenom i radom, izbiti imena zaslužna da pređu u pravu, afirmiranu grupu.“

Činitelji pjesničke panorame Talijana u Jugoslaviji imaju eklatantne sličnosti u orijentaciji, temeljnim osjećanjima, u onom elegijskom poimanju svijeta koji ih okružava. Ujedinjeni su također u aktivnom prihvatanju i bilježenju ne toliko lične, individualne nutrine pjesnikove, koliko ovoga stvarnog, svakodnevnog našeg života. Njihova je poezija rezultat manje raznih književnih utjecaja (ali ima tu uzora) koliko iskustva, ambijenta i nove, socijalističke kulture. Ta je poezija prisran odnos sa stvarima, u većini slučajeva poezija svijetla, jadranska, otvorenih prozora, zatalasana iskrenom čulnošću, te izražava tijesnu povezanost sa zemljom, istarskom zemljom, koja joj zapravo i daje najličniji pečat. Razlike među pjesnicima su u više ili manje ličnoj poetskoj senzibilnosti, u siromašnije ili razgranatije uznegovanoj metafori, u većoj ili manjoj snazi uzbuđenja.

Cilj ovog izbora je bio: predstaviti pjesnike koji su dokazali, istrajnošću i dobrim djelima, da zasluže pažnju šire javnosti. Pa ipak, ovaj kratak pregled neka se ne uzima previše strogo. On ima samo informativan sadržaj. Koji su poetski glasovi istinski — ocijenit će sam čitalac.

LUCIFERO MARTINI

jesen

Jugo isušila žile
seljaka koji se hvata za prozor:
nebo iscijedi na zemlju
sokove vlažne.
Krik jedan, naježi se obzor,
silazi u širokim krugovima
na polja kišom zatrudnjela.
Brojim na danu
zrna pšenice
i osjećam kako kruv
pod kožom raste.
Vratit će se proljeće.

ZORA

Plutam u svojoj vodi,
puna je dalekih nebesa:
monotonija oblaka
stivih, izgubljeni
mirisi jedne duge noći.
Želio bih da se oslobadam posljednjeg sna
ali su vjede
prozori neprobojni.
O srce koje kucaš u mojim žilama,
ne prestani sa ritmom.

noć

U tamnoj noći nemam više oči.
Neprekidni jauk mora
ulazi mi u krv
i veže me na krevet nesna.
Klizte sati staklom vremena.
Sa krovova kuća
dopire
cijukanje miševa,
bez odjeka.
Dočekat ću zoru poput nabelebljenih pijetlova.

GIACOMO SCOTTI

na pisku flaute

Sedam nota čine zvuk
ali ih plač ne broji jer svira
na bilo kakvoj žici.
I dobro je da je tako:
svaki mudar pastir bilo kojeg stada
znat će izmisliti radosti
čak i od plača
na pisku flaute.

proleter i buržuji

Riječi koje s visoka dolaze
lake su
ili grme:
ili zemlju ne dotiču
ili strashe.
Riječi odzdo, naprotiv,
tihe su i teške
od života i boli;
nemaju krila i ostaju
tamo gdje jesu, u grlu
čovjeka da ga buntom hrane.

mrtvi drugovi

Sve je divno u pjesnika!
Kao taj budni trenutak
koji grli sve drugove usnule
drugove koji se ne vraćaju
čudno zakonu bola.
Šudno odsustvo, ovo i zlatno,
i pozlaćena moja tajna
odanosti.

15-74767873 W
ROMANO FARINA

snježenje po srcu

Tek se u vrtovima primijeti
da snijeg sa neba dolazi.
Tamo snijeg nalazi svu čistu i
bezazlenu dragost svoje novosti.
Ne dá nam da mu se smilujemo,
nepostojan je izgledajući sretan.
Lijep kao da to i sam zna.
U stvari pada plešući
i gdje padne ostane.

Mekan, čist, sjajan:
jedva malo zadihan
no i to s vremenom onemoća
kao dahtaj onoga koji je,
sustao i zadovoljan,
stigao tamo kud je htio.
Pripadam se kako bih skupio nešto
što drhti.
Onako čist i lijep
podsjeća me na oskrnuće.

15-74768135 W
CLAUDIO UGUSSI

apokalipsa

Duboko je nebo na krovovima.
Zari sunce bijelo lice kuća
i naše.

Crni će pepeo večeras
polja prekriti
a mi ćemo goli tamarati
između mrtvog drveća.
Vjetar će hladan
lupati granje
i mrtvački će zvom
prolaziti žalobnom poljanom.
Ni sunca više neće biti
ni kuća
ni neba dubokog
ni nas.

Samo će stabla mrtva ostati
i poljana žalobna.

epitaf

za P. Lumumbu

Samo je smrt položila
na široko tvoje čelo od ebanovine
svoj studen poljubac i žestok.

Sada više nisi sam:
mlačan dašak lahora
cvijet iz savane prijateljske
donio ti je a
zborovi suži
bezbrojne tvoje rane krijepe
još otvorene.

Još naglije
teći će sutra veliki Kongo
u usta vam žedna
gaseći žed
koja vas vjekovima muči.

Na široko tvoje čelo od ebanovine
krv je označila povijest.

15-74768903 W
UMBERTO MATTEONI

zvijezde na asfaltu

Jer su daleko
ne tražite zvijezde
tamo gore.

Noću
svaka kuća
pa i najmrkljiva
plamti
svojom svjetlošću.

To vaše je
nebo.

Asfalt
zvijezdama prošiven.

rijetki trenuci

Kad odbijaš jednu ženu
jer ti je na majku nalik.

Kad si žedan
i vodu daruješ djeci
da prave od nje jezera.
Kad ćeš u ta jezera
ladicu od novčanica
spustiti

i ona će se smijati
i ti ćeš se kao i ona smijati.

Kad ćeš plakati
jer On
plače.

očevi

Ljudi
sa kovčezima
radosti
za koje treba brinuti

za rubine malene
žive.

15-74769715 W
MARIO COCCHIETTO

za sve je noć

Sedam i sedam
noći sjena,
svjetla i polusjena.

Sedam i sedam
svjetionika svjetiljaka
i znakova upaljenih.

Sedam i sedam
rasadnika veselja
za jedan trenutak.

Sedam i sedam
da li pobjeda srca?
Kapci zakovani i kapci pritrvoreni.
Sedam i sedam.

sat

Prska
okno zamagljeno.
Val klizi
i kru klizi
i okna
rana.

Svinute grane
mjesec traže.
Kasno odviše:
jedan ga oblak
ukrade.

Kazaljke
klize:
vrijeme škrtu
vrijeme rastavljeno.

Lišće i vjetar
i na more prozor.

tikve

Jematva.
Između drvoreda polje
tikve, tikve, tikve.

Tikve svijetlonarančaste
ogromne
poljem rasute.

Tikve pod suncem
tikve koje praskaju.

Kao ženu po stražnjici
tikvu tako nabujalu
zabavljen milujem.

Svuda uokolo
u lahoru ljubicaštom
tikve, tikve, tikve.

15-74769873 W
SILVANO SAU

življasko kao u snu

Pa mišljasko kako je svemu kraj.
i nanovo započesmo živjeti
kako nekom drugom snu
ne bismo dozvolili da nas
potopi.

crni kruh

Dva oka mitraljezom
probušena
i jedan daleki krik od bola.
Kriška
crnog kruha
za Uskrs
i čaša vina
u slavu
krvi
jednoga crnog Isusa.

LJUBA POPOVIĆ

dolazak staraca

Izbor pesama za ovu Panoramu ju-
goslovenskih pesnika talijanskog je-
zika izvršio je, na molbu redakcije,
Giacomo Scotti.

Pesme Giacomo Scottija odabrao je
Nedjeljko Fabio.

Pesme je preveo Nedjeljko Fabio.

BILJEŠKE O AUTORIMA

LUCIFERO MARTINI, rođen 1916.
godine, objavio je dva romana za
djecu, a pripovjetke i pjesme objav-
ljuje već oko trideset godina u raz-
nim listovima i časopisima. Zamjenik
je glavnog urednika lista „La Voce
del Popolo“ i urednik književne re-
vije „La Battana“. Živi u Rijeci.

GIACOMO SCOTTI, rođen 1928. go-
dine, objavio je pet zbirki pjesama,
te dvije antologije proznih i pjesnič-
kih tekstova iz jugoslavenskih knji-
ževnosti na talijanskom jeziku. Živi
u Rijeci.

ROMANO FARINA, rođen je 1929.
Bavi se prozom i poezijom. Radi kao
novinar u Rijeci.

CLAUDIO UGUSSI, rođen je 1931.
Objavljuje poeziju a bavi se i slikar-
stvom. Živi u Puli.

UMBERTO MATTEONI, rođen je
1931. u Puli. Radi kao elektrotehničar
u brodogradilištu. Poeziju objavljuje
od 1957.

MARIO COCCHIETTO, rođen je 1933.
Živi u Umago. Objavio je do sada
dvije zbirke pjesama.

SILVANO SAU, rođen 1941. godine,
živi u Izoli, student je Ljubljanskog
sveučilišta. Pripovijedačkim i pjesnič-
kim radovima javlja se od 1960. go-
dine.